

CAPUT TRIGESIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jeremias dicitur Baruch verum suorum oraculorum et minarum, jubetque ut eum in templo coram omni populo legat. Rex Joakim librum comburit, et Jeremiam cum Baruch occidi jubet: fugit Jeremias, et mox Dei jussu secundum librum minaciorem conscribit (1).

1. Et factum est in anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda: factum est verbum hoc ad Jeremiam a Domino, dicens: 2. Tolle volumen libri, et scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversum Israel et Judam, et adversum omnes gentes, a die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc: 3. si forte audiente domo Juda universa mala, quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque a via sua pessima: et propitius ero iniquitati et peccato eorum. 4. Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Neriae: et scripsit Baruch ex ore Jeremiæ, omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum, in volumine libri: 5. et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini. 6. Ingredere ergo tu, et lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo, verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejunii: insuper et audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis: 7. si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, et revertatur unusquisque a via sua pessima: quoniam magnus furor et indignatio est, quam locutus est Dominus adversus populum hunc. 8. Et fecit Baruch filius Neriae, juxta omnia quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini. 9. Factum est autem in anno quinto Joakim filii Josiæ regis Juda, in mense nono: prædicaverunt jejuniū in conspectu Domini omni populo in Jerusalem, et universæ multitudini, quæ confluerat de civitatibus Juda in Jerusalem. 10. Legitque Baruch ex volumine sermones Jeremiæ in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo. 11. Cumque audisset Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes sermones Domini ex libro: 12. descendit in domum regis ad gazophylaciū scribæ: et ecce ibi omnes principes sedebant: Elisama scriba, et Dalaias filius Semeiæ, et Elnathan filius Achobor, et Gamarias filius Saphan, et Sedecias filius Haniae, et universi principes. 13. Et nuntiavit eis Michæas omnia verba, quæ audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi. 14. Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathanaiæ, filii Selemiæ, filii Chusi, dicentes: Volumen ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, et veni. Tulit ergo Baruch filius Neriae volumen in manu sua, et venit ad eos. 15. Et dixerunt ad eum: Sede, et lege hæc in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum. 16. Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum, et dixerunt ad Baruch: Nuntiari debemus regi omnes sermones istos. 17. Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus. 18. Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: et ego scribebam in volumine atramento. 19. Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, et abscondere tu et Jeremiæ, et nemo sciat ubi sitis. 20. Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: et nuntiaverunt audiente rege omnes sermones. 21. Misitque rex Judi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, et universis principibus qui stabant circa regem. 22. Rex autem sedebat in domo hiemalis in mense nono: et posita erat arula coram eo

(1) Quarto Joakimi anno exente, illiusque quinto facta esse quæ hoc capite narratur, apparet e vers. 1 et 5.

plena prunis. 23. Cumque legisset Judi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, et projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula. 24. Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua, rex et omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos. 25. Verumtamen Elnathan, et Dalaias, et Gamarias, contradixerunt regi ne combureret librum: et non audivit eos. 26. Et præcepit rex Jeremiel filio Amelech, et Saraia filio Ezriel, et Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam, et Jeremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus. 27. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, et sermones quos scripserat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens: 28. Rursus tolle volumen aliud: et scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Joakim rex Juda. 29. Et ad Joakim regem Juda dices: Hæc dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Festinus veniet rex Babylonis, et vastabit terram hanc, et cessare faciet ex illa hominem et jumentum? 30. Propterea hæc dicit Dominus contra Joakim regem Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David; et cadaver ejus projicietur ad æstum per diem, et ad gelu per noctem. 31. Et visitabo contra eum, et contra semen ejus, et contra servos ejus, iniquitates suas; et adducam super eos, et super habitatores Jerusalem, et super viros Juda, omne malum quod locutus sum ad eos, et non audierunt. 32. Jeremias autem tulit volumen aliud, et dedit illud Baruch, filio Neriae scribæ: qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joakim rex Juda igni: et insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

1. ET FACTUM EST IN ANNO QUARTO (regni) JOAKIM, — postquam Joakim, re cum Nabuchodonosore composita, Babylone redierat, sed non ita secure, quin adhuc Judæi metuerent Nabuchodonosoris reditum; unde ad eum avertendum indixerunt jejuniū, vers. 6.

2. VOLUMEN, — Hebraice מגילת *megilla*, significat convolutionem; olim enim liber instar mappe geographicæ erat quasi una membrana, ex variis membranis consuta, quæ in cylindrum convolvebatur; hoc enim est Hebræum *megilla*, et Latinum *volumen*.

Dices: Quomodo ergo paginas sive pagellas habebat, ut dicitur vers. 23?

Respondeo primo: Paginæ vocantur vel ipsæ membranae partiales invicem assutæ, ut fiat una membrana longa et lata; vel singule circumvolutiones, aut partes cylindro convolutæ, quæ singule seorsim ordine explicabantur et evolvebantur ut legi possent. Unde pro paginæ hebraicæ est דבר דבר *debatot*, id est ostia, fores, id est aperturæ, explanationes, explicati gyri.

Secundo, per paginas accipi possunt paragraphi, vel capita, in quæ distinctus erat liber, juxta distinctionem et diversitatem materiæ, puta oraculorum in eo descriptorum.

Tertio, Sanchez opinatur librum hunc aliam habuisse formam, quam volumen olim communiter habebat, nempe quadratam, ut in ea distinctæ essent pagellæ, uti fit in nostris libris. Horum enim etiam tunc usum fuisse colligitur ex eo quod scribit Josephus, lib. XII *Antiq.* v, de litteris Lacedæmonum datis ad Oniam pontificem in quibus

ad calcem hæc leguntur: « Demoteles est, qui has vobis reddidit litteras in pagina quadrangula scriptas, et obsignatas aquilæ sigillo draconem tenentis in unguibus. » Verum hæc litteræ erant instrumenta publica amicitiae et fœderis.

Summa scripture hujus libri erat, ut patet, vers. 29: « Festinus veniet rex Babylonis, et vastabit terram hanc, et cessare faciet ex illa hominem et jumentum. » Erat ergo hic liber, vel compendium prophetiarum Jeremiæ omnium, vel certe ipse liber prophetiæ Jeremiæ a cap. 1, hucusque. Ita Sanchez. Hoc enim plane significant verba Dei dicentis: « Scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi, etc., ex diebus Josiæ usque ad diem hanc. » Unde patet Jeremiam ab anno 13 Josiæ, quo cepit prophetare, usque ad annum quartum Joakim, qui hic nominatur, per annos 22, oracula sua non scripsisse, aut potius scripsisse quidem ea in variis schedis, sed in unum librum et volumen ea non digessisse. Quare Deus hic ei jubet, ut id faciat: quia hoc anno quarto Joakim, cepit regnare Nabuchodonosor, qui impleturus erat hæc oracula, et vastaturus Judæos aliasque gentes.

4. VOCAVIT ERGO JEREMIAS BARUCH, — ut ipse quasi scriba scriberet hoc volumen dicente Jeremia, sive quia Jeremias minus polite scribebat, et malos formabat characteres, ut vult Sanchez: sive quia Jeremias totus concipiendæ et dicendæ prophetiæ erat intentus: sive quia clausus in carcere obscuro, videre non poterat ut scriberet: sive quia longum erat hoc opus; tota enim Jeremiæ prophetia describenda erat.

5. EGO CLAUSUS SUM — in carcere a Joakim rege fimente, ne, si liberum me sinat, mea tristibus oreulis percellam et frangam animos populi. Ita Theodoretus, Rabanus, Thomas, Lyranus. Aut quia volui liberum eis legere, hinc ab eis incarcerationatus sum. Ita Lyranus et Dionysius. Inde tamen, ne rex cum occideret, a principibus emissus est, ut se absconderet, vers. 19.

Secundo, planius alii, Hebraeum עָצוּר אֲסוּר, vertunt, detentus sum, prohibitus sum, scilicet vel a rege Joakim, ut vulg. Sanchez; vel a Dei spiritu, ingredi templum et legere liberum, ne ibi occideret. Ita Vatablus, Paginus, a Castro et Maldonatus.

Hinc petet Propheta aliquando verbo, aliquando scripto, aliquando et communiter utroque modo prophetasse. Littera enim scripta occidi nequit, rursum non erubescit, denique ad absentes et posteros transmittitur. Qua de re extat elegans aenigma Antiphaniae poetae Graeci :

Natura infans servans est femina in unis.
Hic unum, gemitum sed possunt sistere vocem
Per cunctas laeque vias, perque aquonos undas,
Cui volent absenti morali audire licetibi :
Cuique etiam sensus auditus surdus habetur.

Quod Sappho poëtria ita exponit : Feminea natura est epistola, quae infantes circumfert litteras, quae cum muke sint, his tamen qui longe absunt, loquuntur, quibus ipsa vult : legentem vero eam nemo, ne proximus quidem, audit : quocirca litterae aequae surdae ac mutae esse videntur : mutae legenti, surdae astanti.

Rursum ex hac scriptura Baruch liquet, quam antiquus fecerit usus scribendi calamo et atramento apud Hebraeos.

6. IN DIE JEJUNII. — Nota, vers. 9, indictum est hoc jejunium ante hanc Jeremiae iussione, idque ad placandum Deum, et averendum Chaldaeos ; erat enim mense nono, ut dicitur vers. 9, quo haec nonnulli nec a Deo, nec a Synagoga indictum erat jejunium, ut patet ex Menologia Hebraeorum apud Genebrardum. Post tamen ob combustum hunc Jeremiae librum, indixerunt Iudaei annum jejunium, die septima mensis noni, ut patet ex dicto Menologia. Quare minus recte aliqui per diem jejunii intelligunt festum explanationis, quo jejunium omnibus indictum erat sub poëna mortis, quod celebrabatur die decimo mensis septimi, Levit. xxiii, 27.

7. SI FORTE CADAT. — Nota : Cadere orationem in conspectu Domini, est eam acceptam esse Domino, eaque Deum exorari. Unde cap. seq. vers. 19, Noster Interpres Hebraeam hanc phrasim vertit : a Valeat in conspectu tuo deprecatio mea. Ita Chaldaeus, S. Thomas et Dionysius (1).

(1) Proces per prosopopeiam sistuntur tanquam homo supplex, qui ad viri principis pedes, clementiam ejus exoraturus se praesternit. Videtur haec loquendi formula seriori hebraismo priva esse ; reperitur enim tantum in

Sed quia liber hic legitur populo ut convertatur et Deum oret, itaque placet hinc melius Maldonatus, Sanchez, Hugo et Vatablus sic explicant, si cadat, id est si forte Iudaei minis excidii quod Deus per Chaldaeos interat, terrenti et compuncti convertantur ad Dominum, ut humilicent, prosternant et profundo demittant se et preces suas, ut supplices a Deo veniam petant. Simili phrasia ait Jeremias, cap. xxxviii, 26 : « Prostravi ego preces meas coram rege. » Unde sequitur hic : « Et revelatur unusquisque a via sua pessima. » Simile est Daniel. ix, 17. Vide hic quid facere soleant minae Jeremiae et concionatorum : nimirum minae sunt quasi pharmaca, quibus excidii peccatorum humores expelluntur.

9. IN ANNO QUINTO JOAKIM, etc., PRAEDICAVERTUNT JEJUNIA (publica praecois voce indixerunt jejunium) IN CONSPECTU DOMINI, — id est in templo, videlicet ut omnes jejunarent e in conspectu Domini, » id est inclinantes se, et orantes ante conspectum Domini, sicut dixit vers. 7 : « Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini. » Ita Maldonatus (2).

Nota : Hoc jejunium indictum est anno quinto Joakim, uti hic dicitur. Ergo indictum est post obsidionem Hierosolymae, ejusque vastationem, quae contigit anno quarto Joakim, in qua ipse Joakim rex cum multis Hierosolymitis, captus, abductus est in Babylonem ; sed promittens Nabuchodonosori fidelitatem et tributum in posterum, mox eodem, ut videtur, anno liber in Jerusalem est dimissus ; ubi statim ad ingenium rediit, et Chaldaeorum jugum excussit. Haec de causa, Dei monitu Jeremiae jussu Baruch librum oraculorum suorum describere, regique et proceribus legere, ut modeste se gererent, subderentque ex fide data se Chaldaeis ; alioqui ipsos sibi, urbi et regno excidium allaturus, uti reipsa contigit.

Porro indictio jejunii hujus praecessit lectionem libri, quae nimirum Baruch legit principibus oracula et minas Jeremiae, ut patet ex sequentibus. Quocirca hoc jejunium non est indictum ad averendum hanc Jeremiae librum, indixerunt Iudaei annum jejunium, die septima mensis noni, ut patet ex dicto Menologia. Quare minus recte aliqui per diem jejunii intelligunt festum explanationis, quo jejunium omnibus indictum erat sub poëna mortis, quod celebrabatur die decimo mensis septimi, Levit. xxiii, 27.

7. SI FORTE CADAT. — Nota : Cadere orationem in conspectu Domini, est eam acceptam esse Domino, eaque Deum exorari. Unde cap. seq. vers. 19, Noster Interpres Hebraeam hanc phrasim vertit : a Valeat in conspectu tuo deprecatio mea. Ita Chaldaeus, S. Thomas et Dionysius (1).

(1) Proces per prosopopeiam sistuntur tanquam homo supplex, qui ad viri principis pedes, clementiam ejus exoraturus se praesternit. Videtur haec loquendi formula seriori hebraismo priva esse ; reperitur enim tantum in

12. AD GAZOPHYLACIUM (1) id est cubitum : vidi dicta cap. praeced. vers. 2 et 4) SCRIBERE, — id est secretarii, vel, ut Vatablus, cancellarii regii.

16. OBSTUPESCERE UNUSQUISQUE AD PROXIMUM SUUM, — obstupentes ac invicem respiciabant (2).

18. ILLI ORA SE LOQUERENTUR QUASI LITERS. — Prompte et expedite mibi dictabat, ac si ea ex libro legisset. Significat Baruch haec verba non fuisse a Jeremia praenuntiata, nec quaesita, sed a Spiritu Sancto suggesta, ut posset dicere cum Davide, Psal. xlii, 2 : « Lingua mea calamus scribae velociter scribens. » Ita Maldonatus. Jeremias ergo hic omnia sua oracula sine libro dictavit et quasi reparavit ; sicut multi putant, licet falso, Esdras dictasse et reparasse S. Scripturam in excidio combustam.

19. VADE, ET ABSCONDERE TU ET JEREMIAS. — Sudent hoc eis proceres quia sciebant ingenium et consilium Joakim regis, qui arrogans, nec ferens se subijci Chaldeo, oderat Jeremiam studentem, imo ex ore Dei jubentem, ut ei se subderet. Ergo ne eis rursum subjectionem occidentibus indignetur Joakim, eosque carcere vel morte multet, consulunt eis fugam et latebras.

22. REX AUTEM SEDERAT, — Hebraice יָשָׁב יֹאשִׁיָּהוּ, id est habitavit, in domo, in qua per hunc diem commorari solebat : erat enim mensis nonus, id est november.

ET POSTA ERAT ARULA, — foculus, vel receptaculum prunarum, quo se calefaciebat rex. Ita Septuaginta et Chaldaeus (3).

(1) Vers. 10. « Legitque Baruch..... in garophylacio » etc. Haec exdras aut valde oportet fuisse apertissimam, ut populi multitudinem caperet, aut forte in secunda aut tertia contabulatione haec facta sunt, ita ut ex fenestra praegeret Baruchus, populusque foris stans audiret (J. D. Michaelis). Sed non in atrio eo ipso praegeret Baruchus videtur, inquit Rosenmuller. Ibi enim populus, cui illud atrium ingrediti non erat concessum, legentem vix inspicere potuisset. Accedit quod Genaria, cujus haec cella fuit, non sacerdos, sed princeps pollicitus fuit. Valeret igitur h. nomenיָשָׁב יֹאשִׁיָּהוּ praefixum ad, ante, apud, ut infra cap. xlii, 9. Dicitur igitur Baruchus fuisse ante atrium superius, quod esset sub ingressum templi. Ita sane et populus et sacerdos praetergentem audire potere.

(2) Vers. 17. « Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus. » Noverant quidem principes, Jeremia esse, quae ipsis Baruchus praegerat ; sed odorati ab eo volebant, num post continuum narrationem Jeremiae, quae ex illius vaticiniis memoriae succurrerant, litteris consignaret, et suo ingenio ordinaret, an vero dictantibus Prophetae verbis calamo excepisset ? Minime necesse est ut cum Venena in duas questionis dividenda : Quomodo haec scripsisti, num ex ore ejus ? Nec quod J. D. Michaelis ait, certiores fieri voluisse principes, sintae haec omnia verba plane divina, nihil humani aut erroris admixtum habentia, verba interrogantium dicunt. (Rosenmuller.)

(3) Vox hebraea מִנְיָהוּ hic et versu proximo indicat olivam, in qua ignis et carbones, qualem et apud nos h. finem ortis homines aliquando camerae fornace destituti, inferunt. In Aegypto rusticus ollis lapideis camerae calefaciunt, stramine aut fimo arefacto ignibus alacris lesiatur

23. PAGELLAS, — hoc est, cyros explicatos in explicatione voluminis, sive libri convoluti, ut dixi vers. 2. Porro dicit a tres vel quatuor, » quia legerat tres, et coeperat quartam ; et quia loquuntur uti vulgo homines loqui solent (4).

SCRIBIT ILLUD (scilicet ipse rex Joakim, ut patet vers. 27 et 29, furore correptus) SCALPELLO SCARBAE, — id est cullello pennario. Ita Hugo, S. Thomas, Lyranus et Vatablus. Falluntur Hebraei, putantes hunc librum fuisse Threnos Jeremiae ; hic enim liber continebat minas excidii futuri ; Threni vero continent lamentationes excidii praeteriti.

24. ET NON TIMEFRUNT, NEQUE SCIDERUNT VESTIMENTA SUA (g. d. Timeorem et horrorem non ostenderunt scindendo vestimenta sua : est hendyadys) : REX (qui sciderat et combusserat librum) : hunc enim maxime facti et furoris sui poëntia deiebat) ET OMNES SERVI EJUS. — Moris enim erat apud Hebraeos, ut in blasphemiam Deique injuria, omnes audientes scinderent vestimenta, ut hoc ipso dei injuriam detestarentur et execrarentur. Gravis enim erat Dei injuria, scindere et comburere ejus librum et oracula ; quocirca postero ob consensum hunc librum, publicum et annuam indixerunt jejunium, uti superius dixi. Sic Josias, pater Joakim, a cum audisset verba libri legis Domini, scidit vestimenta sua, » IV Reg. xxii, Quin et impius Achab idem fecit, III Reg. xxi.

26. ABSCONDIT AUTEM EOS DOMINUS, — scilicet in eodem loco, ad quem fugerant ut laterent ; verbi gratia, in domo viri alienius boni et pii : ibi enim Deus eos protegit, et quaerentium eos phantasmam aut oculos divertit et averit alto, ut ad eum locum non accederent, et Jeremiam cum Baruch non invenirent. Ita Chaldaeus, Rabanus et Hugo. Sic Christus abscondit se, Joan. viii, non fugiendo, sed faciendo se invisibilem, aiunt ibidem Theophylactus, Euthymius, Lyranus, Maldonatus et alii.

Alit. D. Thomas, qui censet Deum hic per miraculum abscondisse Jeremiam et Baruch, vel

Niebuhr, Itiner. tom. I, pag. 154, et Merdiniae Mesopotamiae urbe. Idem vidit ollas granae plenas calefacendo adhiberi, lib. I, tom. II, pag. 394. (Rosenmuller.)

(4) דְּלִיָּהוּ, delatol, quod proprie januae, valvae significare constat, hoc loco de paginis libri usurpavit docet res, de qua agitur : Scribebatur volumen lineis, non per longitudinem totius chartae aut pergamini deductis, sed in plures areas divisis, quomodo sunt latera paginarum in libris complicatis. Sic Eolie libri Moysi et libri Esther (qui עֲבֻדָּה מִגִּיל, voluena a גִּיל gatil convolvendo spondeochies vocatur) in synagoga Judaeorum visantur scripti in pergameno longo circa lignum voluto, scriptura in arcibus instar paginarum distincta. Inde etiam capiendum, quod apud Jeremiam, cap. xxxvi, 23, legitur, volumen libri, lectis in eo tribus aut quatuor foliis, fuisse coltrato discissum et combustum. Non enim erat folia separata, ut sunt librorum, sed areae instar paginae aut lateris unius folii. Ista propterea voce metaphorica vocantur januae, valvae, quod figuram januae referant. » Haec Burtorfius in Iraditione antichroni Hebr. pag. 4. (Rosenmuller.)

transferebat eos in latibras, uti Eliam transtulit; vel oculos eorum tenendo aut excandendo, ne Jeremiam et Ba-sach viderent. Jeremias fuit hic tympus Christi, qui a Judæis quesitus ad mortem, abscondit se, et transiens per medium illorum ibat, iano sub fiam vite secessit in civitatem Ephrem, Joan. xi, 54, quia nondum venerat hora ejus.

20. *FESTINUS VENIET* — Hebraice נָסַח בָּאֵיבָה, id est veniendo venit, id est veniens in via non tardabit; sed cito instar aquilæ advolat, adventu suo rumore præcurret, aderit ante portas vestras, antequam audiat illum e Babylone discussisse. Vatablus verit, *certissime venit*.

CASSARE FACIET, — occidet vel auferet homines et jumenta.

30. *NON ERIT EX EO QUI SEDAT*, — scilicet dicit et absolute: nam filius ejus Joachin tantum tribus mensibus regnavit, ideoque æstimatur ac si non regnasset. Ita Theodoretus. Posteri vero Joachin non fuerunt reges, sed duces populi. Machabei aliqui fuerunt reges; sed hi fuerunt ex tribu Levi,

CAPUT TRIGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jeremias Sedeciam consulenti et roganti, ut pro se et urbe orat, prophetat Nabuchodonosorem, qui a Jerusalem recesserat pugnaturus contra Pharaonem, reversurum, et Jerusalem combusturum. Hinc quasi transiit, vellet ad Chaldaeos captivum, et in telum locum conjicitur; sed deprecans Sedeciam, ab eo commissorem custodiam et quotidianam annonam impetrat (1).

1. Et regnavit rex Sedecias filius Josiæ pro Jechonia filio Joakim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Juda. 2. Et non obediit ipse, et servi ejus, et populus terræ, verbis Domini, quæ locutus est in manu Jeremiæ prophetæ. 3. Et misit rex Sedecias Juchal filium Selemiæ, et Sophonium filium Maasiæ sacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum. 4. Jeremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exierunt Pharaonis egressus facti de Ægypto: et audientes Chaldaei, qui obsidebant Jerusalem, iniquisemodi nuntium, recesserunt ab Jerusalem. 5. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, dicens: 6. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in ter-

(1) Hic incipit pars prima sectio quarta completens tum fata Jeremiæ, cap. xxxvii, xxxviii, tum fata Hierosolymæ et Inochorum, cap. xxxix, tum fata reliquarum populorum, cap. xl-xlii. Porro quæ hoc capite et eo quod proxime sequitur, narratur, priusquam cap. xxxii, xxxiii, locutus contigisse, inde patet quod vates tum nonnum in custodiam datus esset (vide vers. 4), et Chaldaei ab expeditione contra Ægyptos nondum reversi essent ad urbem deam obsidentem.

Parus igitur, Chaldaei, qui urbem obsidere ceperant, audita fama de Ægyptis obsesse urbi suppetias afferentibus, statim obsidionem solvant, Ægyptis obviam eunt, 1-3; quod cum Hierosolymitanos in hanc spem in-

duceret, se plane ab obsidionis periculis liberatos esse, denuntiat his vates, Chaldaeos redeuntés, urbem esse expugnaturam et combusturam, 6-10.

ET CADAVER EJUS PROJICIETUR AD ESTEM PARS RIVUM, ET AD GULU PER NOCTEM, — c. 3. Joakim occidetur a Chaldaeis, et cadaver insepulchrum projicietur, ut loco publico putrescat. Hæc est infamis sepultura asiæ, quam ei prædixit cap. xlii.

Præclate Aristides, orat. in Eudemum, tom. I: « Dum, ait, mors omnibus æque sit proposita, illud certe, ut quis præclarissima quæque consecutus, gloriose obeat, nec diis nec hominibus iratus, non omnibus est, sed paucis admodum concessum. » Subdit ad id stimulum: quia vita nostra brevis est, ut etiam Nestoris annos computes, minima sit pars æternitatis, imo nulla.

31. *ET NON AUDIERUNT*, — id est, quia non audierunt, hoc est, obediunt juris et oraculis Dei editis per Jeremiam.

32. *ADDITIONI SONT SERMOES NULTO PLURES, QUAM ANTEA FUERANT*, — Hebraice, additi sunt sermones multi, similes illis prioribus, id est, minime, 17-Septuaginta, Chaldaeos, Vatablus et alii.

ram suam in Ægyptum. 7. Et rediunt Chaldaei, et bellabunt contra civitatem hanc: et capient eam, et succendent eam igni. 8. Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Eunt es abibunt, et recedent a nobis Chaldaei, quia non abibunt. 9. Sed et si percusseritis omnem exercitum Chaldaeorum, qui præstantur adversum vos, et dorelict fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, et incendunt civitatem hanc igni. 10. Ergo cum recessisset exercitus Chaldaeorum ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis, 11. egressus est Jeremias de Jerusalem ut iret in terram Benjamin, et divideret ibi possessionem in conspectu civium. 12. Cumque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiæ filii Hananiae, et apprehendit Jeremiam prophetam, dicens: Ad Chaldaeos profugis. 13. Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et non audivit eum: sed comprehendit Jerias Jeremiam, et adduxit eum ad principem. 14. Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ: ipse enim præpositus erat super carcerem. 15. Itaque ingressus est Jeremias in domum laci et in ergastulum: et sedit ibi Jeremias diebus multis: 16. mittens autem Sedecias rex tulit eum: et interrogavit eum in domo sua abscondite, et dixit: Futasne est sermo a Domino? Et dixit Jeremias: Est. Et ait: In manus regis Babylonis traderis. 17. Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, et servis tuis, et populo tuo, quia misisti me in domum carceris? 18. Ubi sunt prophetae vestri, qui prophetabant vobis, et dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, et super terram hanc? 19. Nunc ergo audi, obsecro, domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: et ne me remittas in domum Jonathan scribæ, ne moriar ibi. 20. Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris, et daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: et mansit Jeremias in vestibulo carceris.

(1) 6. *ECCE EXERCITUS PHARAONIS, etc., REVERTETUR IN ÆGYPTUM* (2). — Narrant Rabini quod, cum

(1) Vers. 3. « Misit rex Sedecias ad Jeremiam dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum. » Recte an secus hoc a Sedecia factum sit, si quaeratur, nemo dubitabit dicere quin recte et sancte hoc factum fuerit, quod sancti Prophetae preces et interpellationem pro se et regno suo suppliciter petunt; quamvis in eo peccaverit, quod non simul moriens sancti Prophetae obtinuerit. Si recte factum, nulla ergo in illis verbis continetur injuria, nec Dei, nec Christi mediatoris. Vanum ergo est et calumniosum, quod heretici dicunt, nostras preces, quibus ad sanctos cum Christo regnantes dicimus: *Sancte Petre, S. Paule, orate pro nobis*, continere injuriam mediatoris; cum nihil aliud dicamus, quam quod hic esse intercessores, ut nihilominus verum etiam maneat quod Apostolus ait, *1 Timothei* 2: « Unus est mediator Dei et hominum homo Christus Jesus. » Vide plene *1 Machab.* 22, ubi Jeremias etiam defunctus pro populo orat. (Salus.)

(2) Rex Ægypti, Pharo, sedus secreto cum Sedecia contra Chaldaeos inerat. Sed cum primum omnem vim et impetum exercitus Nabuchodonosoris, Hierosolyma adeoque tota Judea sustinuerat, Judæorum succi, redum vires suas contra hostem communem conjungerent, a bello prope abstinerunt. Quin etiam aliqui Nabuchodonosoris decem deservierunt. Pharo vero, recte judicans quod Nabuchodonosor, statim erata Hierosolyma, que quasi Ægypti septem habebatur, in suam regnum intraret, contra illum processit, Sedecia opes terronia causa, cum rescivisset, Nabuchodonosor exercitum contra Pharaonem debellare. Hanc obscure Eze-

Ægyptii jam haberent classem in mari, nutu Dei apparuerunt super mare utres inflati, ad speciem viscerum humanorum, per mare agitati, dixerintque Ægyptii inter se: « Illi sunt majores nostri Ægyptii, qui suffocati sunt in mari propter istos Judæos; et nos nunc vadimus, ut auxiliemur eis? » steterunt igitur, et redierunt retro. « Illi sunt fabelle R. Salomonis.

Nota: Hæc prophetia contigit sub Sedecia, sub tempore obsidionis Jerusalem, ac proinde accidit diu post illam capitis præced. illa enim contigit sub Joakim. Est enim in Jeremia crebra hysterologia: quia prophetiæ ejus in unum volumen compilatae sunt promissæ, non servato ordine, uti dixi initio in chronotaxi. Quæ hic et sequentibus cap. scribuntur a Jeremia, historie sunt adeo claræ, ut qui eis longa interpretatione lucem afferre vellet, eas potius sit obnubilaturus et caliginem eis offusus.

8. *NOLITE DECIPERE ANIMAS VESTRAS*, — id est, primo, nolite falso animis vestris persuadere, quod Chaldaei prorsus abibunt. *Secundo*, « animis, » id est vitas vestras: hæc enim redi' filios Chaldaei vobis eripiant, aut ita affligent, ut malitis mori quam vivere. *Tertio*, « animas vestras, » id est vos ipsos, ut sit synecdoche.

chiel innit, cap. xxi, 21, 22, prælium inter illos intertum, Pharaonemque devictum fuisse. Quod etiam indicat Jeremias, cap. xlvii, 18, licet ibi historie de eo prolo non expressam mentionem faciant. (Chinetus.)

ELUNTES ABIUNT, — id est omnino abiunt ut amplius non redeant.

9. SED ET SI PERCUSERINTS OMNEM EXERCITUM CHALDÆORUM. — *q. d.* Adeo fixum et certum est Dei decretum de Jerusalem excidio, ut, licet Chaldaei ab Ægyptiis, et vos speratis, aut a vobis cederentur, ita ut pauci cladem hanc evaderent, sique graviter sauci; Deus tamen per illos Judæorum agmina sterneret, urbemque concremaret. Tam durum est Deum habere adversarium, ac contra eum pugnare vel obniti, est contra stimulum calcitrare. Ita Sanchez.

11. ET DIVIDERET IBI POSSESSIONEM, — non filiis suis, ut vult Thaldæus, nullos enim habuit; maritus enim virgo, ut dixi cap. xvi, vers. 2, sed fratribus et propinquis. Aut ut possessionem que sibi forte obveniret, vel agrum quem emerat ab Hanameel, cap. xxxii, vers. 9, ab aliis ejus et vicinorum agris demitteret et divideret. Ita S. Thomas, Lyranus et Dionysius.

Verum ager obstat, quod ager ille postea sit emptus, scilicet cum Jeremias incarcerationis esset (qui hic vers. 4 dicitur fuisse liber, unde et urbe egredi voluit, vers. 10), scilicet anno decimo Sedecie, cum paulo post expugnata est Jerusalem; ut patet cap. xxxii, vers. 1 et 2. Adde, pene frustra facta fuisset hec partitio honorum, utpote que in prædam cessura mox erant victori Chaldæo: potuit tamen ante præterire Jeremias fugæ suæ, ut mox dicam.

Secundo, Sanchez explicat, *q. d.* Egressus est Jeremias de Jerusalem, ut de num et habitacionem a populo Solymitano divideret, id est, ut a populo jam vastato et perituro subtraheret: *dividere autem in conspectu civitatis*, nil est aliud quam spectantibus civibus fugam illam seu discessum moliri. Hic sensus in Hebræo est planior; nam ex Hebræo potest sic verti cum Vatablo et Pagnino, *ut lubrificaret excidit in medio populi* (1), i. e. ut more

(1) C. B. Michaelis putat, vatem vel portionem messis vel hereditatem aliquam in Benjaminica ditone adeundam habuisse, quam hoc tempore, ubi propter abitum Chaldæorum licuit, voluerit occupare. Ita phrasis לורק מנחם *lachalik mitcham*, foret ea, quam prægnantem vocant, hoc sensu: ut divideret quam illic habuit possessionem et suam portionem inde secum auferret. Quod tamen, inquit Rosenmuller, justo obscurus expressisset. Itaque potius assipulatur interpretationi a Vatablo et Pagnino date, cui etiam accessit Calmetus. Nam, inquit Rosenmuller, cum לורק *chataq*, lynam glabram, lubricum, denotare consistit, videtur לורק *lachalik* hoc loco sulcavitו *אח ונאפסחו* (quod ad plura verba subdiciendum esse exemplis aperit docuit Walter in *Ellips. hebr.* pag. 71), proprie notare, *ad lubrificandum suo spiritum*, id est ad delabendum, in morem eorum, qui per loca lubrica labuntur, ut verba hebraica ita sint interpretanda, *ad subducendum se inde in medio populi*, id est, ut subduceret se ex urbe admixtus turbæ egredienti soluta obsidione; tum enim maxime elabi et cespere se solent nomines. Hinc petra illa, in qua Davides insidias Saulis evasit, 1 Sam. xiiii, 28, vocatur *Petra evasione*.

rei lubricæ dilaberetur ex urbe in medio populi, qui turmatim soluta jam obsidione ex urbe egrediebatur. Aut, *ut divideret se a populo*, id est ut eocederet ab urbe. Videns enim Jeremias Sedeciam et proceres sibi offensos, et parare carceres aliaque diriora; simul prævidens paulo post Jerusalem, et omnia que in ea erant vastanda esse, mature voluit sibi consulere, ac occasione disponendi de rebus suis, abire in Anathoth, et ex Jerusalem se subducere, ut se excidio eperet. Septuaginta vertunt: *Ut emeret inde* (aliquid in medio populi, id est in mercatu, quod Theodoretus explicat, *q. d.* Ut emeret panes; erat enim fames in urbe paulo ante obsessa.

12. JERIAS. — hic erat nepos, id est filius filii Hanania (ut hic dicitur), cui mortem intulerat Jeremias, cap. xxviii, vers. 16, ideoque nepos ejus Jerias, ut mortem avi vindicaret, Jeremie infensus hic eum capit. Ita R. Salomon, Lyranus et alii.

14. CASUM, — vel pugnis, vel, ut Rabanus, S. Thomas et Lyranus, flagellis, et sic Jeremias fuit typus Christi flagellati.

Nota hic, quam perniciosa sit temeraria suspicio, et præcipitulum iudicium. Ex eo quod Jeremias urbe exiret, suspicax Jerias ait: « Ad Chaldaeos profugis. » Credunt et principes, insensentique Jeremiam cadunt et incarcerationem. Peccavit in hoc Heli, qui Annaam suspirantem ad Deum, quasi ebriam et temulentam increpavit; et Pharisæi qui Christum calumniati sunt, vocantes gulonem, vini potorem, demoniacum, quod cum publicanis et peccatoribus accumberet, morbosus curaret. Gravius deliquit Theodosius Junior Imperator qui, ob pomum ab Eudoxia uxore dono datum Paulino nobilissimo viro, suspicatus adulterium, eum innocentem interfici jussit. Eudoxiam a societate tori removit. Et Constantinus Magnus, qui Crispum filium falso incestus ab uxore accusatum, mox interfici jussit. Laborant hoc malo melancholici, quia ex umbra gravis mala mox ominentur. Est enim melancholia, utpote humor ater, tristis, timida, suspicax, maligna. Hi ergo contra eam ex professo pugnare debent, omnique phantasmata suspitionum que incidunt animo, mox elidere: nam, ut B. Dorotheus ait, « mendosa amissis etiam recta depravat. » Narrat idem B. Dorotheus, custodem horti domestici suspitatum esse de quodam Religioso, quod poma ex horto furto sublegisset, illic accessisset ad S. Synaxin; accusavit eum apud Antistitem. Ille, re examinata, cognovit Religiosi innocentiam, ac hortulanum suspiciosum publice coram omnibus gravissime increpuit et confudit. S. Franciscus incidens in pauperem mendicum, cum socius e, diceret: Forte hic inopiam simulat, et dives est; jussit mox illi ut flexis genibus a mendico veniam peteret, eunquem nudura veste sua tegeret. Cassianus, lib. V *De Institut. renunt.* cap. xx, narrat Machatem virum sanctum, sed severi nimis et suspicaci iudicii, ita a Deo punitum et correctum fuisse: « Machate.

Inquit Cassianus, cum institeret nos neminem dijudicare debere, intulit tria fuisse in quibus discesseret vel reprehondit fratres: primo, quod unam sibi nonnulli paterentur abscondi; secundo, quod habere in cellulis sagum; tertio, quod oleum benedictentes secularibus exposcentibus darent. Unde iusto Dei iudicio hæc omnia se incurrisse dicebat; nam ægritudinem uvæ contrahens et tæbescens, coactus sum, ait, eam abscondi permittere; cujus etiam infirmitatis obtentu, sagum quoque habere coactus sum; oleum etiam benedicere et supplicantibus dare, cum alia ratione eorum importunas preces evadere non possem. » Unde concludit: « Quibus mihi manifeste compertum est, iisdem causis ac vitis monachum obliquari, in quibus de aliis iudicare presumpserit. »

15. IN DOMUM LACI, — in carcerem, qui quia fetor, tenebrosus, fetidus, cæcosus, profundus erat et horridus, hinc similis erat loco, foveæ, sepulchro et inferno. Sic Joseph dicitur descendisse in foveam, id est in lacum carceris, *Sapient. x, 13, et Daniel. cap. vi*, dicitur projectus in lacum leonum. Quocirca Jeremias, ne ejus squalore conficeretur, rogat inde eripi; unde in vestibulum quasi commodiorem locum translatus est, vers. ultimo. Sic apud omnes gentes carceres horridi longam mortem præ se ferbant; hinc Aristes carcer dicitur est « harathrum, » et a Christo « tenebræ exteriores; » non quod esset extra urbem, sed « exteriores, » id est extreme et summe tenebrosus. Carcer quoque dictum est « ergastulum, » quasi dicas operatorium, quia in carcere servi vinci operari, ut molere, pinsere, et statum operis pensum persolvere debebant. Sed hæc in loco fieri non poterant; is tamen communi voce et more vocatur hic « ergastulum. »

Est hæc tertia incarcerationio Jeremie. Primo enim in carcerem missus fuit, cap. xx, vers. 2, a Phasur filio Emmer, sed postridie e ductus; secundo, incarcerationis fuit, cap. xxxii, vers. 3, a Sedecia rege; tertio hic. Hanc foveam sive lacum Jeremie Constantinum Imperatorem mirifica fabrica exornasse scribit Nicephorus, lib. VIII, cap. xxx.

16. PUTASNE EST SERMO A DOMINO? — *q. d.* A temetipso dicis urbem comburendam, an a Deo inspiratus? Ita Hugo et Vatablus. Vel potius, quia sciebat eum esse Prophetam Domini, *q. d.* Estne sermo aliquis novus a Deo? cupiebat enim Sedecias mitius aliquid, et favens suæ pertinaciæ oraculum novum audire. Ita ex Hebræo et Septuaginta, Theodoretus, S. Thomas, Lyranus et a Castro. Unde respondet Jeremias: De novo mihi revelatum est, quod in manu regis Babylonis tradis.

18. UBI SUNT, — *q. d.* Ex eventu videte me esse verum Prophetam, qui prædixi adventum Chaldæorum, uti jam eos advenisse videtis, falsos vero et mendaces Prophetas esse, qui id negarunt. Ita Theodoretus, S. Thomas et Lyranus.

19. VALEAT DEPRECATIO MEA IN CONSPECTU TUO, — sine te, mi rex, a me exorari; acquiesce deprecationi meæ (1).

20. IN VESTIBULO CARCERIS, — in atrio carceris communis; non ergo erat Jeremias in cellulis vincitorum, ut vult R. David, qui in *vestibulo carceris*, per hypallagen exponit, *q. d.* « In carcere qui erat in vestibulo, » sed in atrio, quasi in libera custodia, idque Dei providentia, ut eum ibi facilius civis adire et audire possent. Unde in hoc atrio emit agrum ab Hanameel, fecitque emptiois instrumenta, cap. xxxii.

TORTA, — hebraice ככר *kikar*, id est panis rotunda, et orbicularis, que dicitur *torta* quasi *tracta*, et in orbem contorta. Hinc et talentum, quia orbiculatum, vocatur *kikar* (2).

EXERCTO PULMENTO, — id est obsonio, vel cibo qui pulvi vel pani additur. Veteres enim temperantes, pulle pro pane utebantur, ut dixi *Genes. cap. xxv, 29, q. d.* Sedecias liberalis fuit in Jeremia alendo; jussit enim in publica fame ei dari tortam panis, pulmentum vero sine mensura.

Aliiter Septuaginta, Chaldæus, Pagninus et Vatablus vertunt, scilicet: *Et dedit et tortam panis* (scilicet emptam) *de vico aut platanæ pistorum*, id est dedit ei tortam panis communis, quem pistores coquebant quotidie servis regis, stata quantitate et pondere. Hoc enim est *kikar* sive torta.

MANSIT (usque ad expugnationem urbis) JEREMIAS IN VESTIBULO CARCERIS. — Merito potuit, potestque nunc maxime Jeremias cum S. Paulo gloriari in crebris continuisque carceribus ac vinculis, cum eoque dicere: « Ego vinculus in Domino, » *Ephes. iv, 1. Et: « In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, » II Cor. xi, 23.* Ita nuper in iisdem glorificabatur Michael in Japonæ martyri anno Domini 1609, uti sic ait: « Quadrennio fui in carcere, ita letus et alacer, ut uno tantum die mihi fuisse videar. Non possum Dei in me beneficentiam verbis exæquare, quod pro ejus fide captus sim; nimirum dignatam esse augustissimam illam Majestatem ex illo die, anime et corporis mei velint adire et capere possessionem. Exinde semper in summa pace fui. Abstabat cor meum inestimabili desiderio, ut ad omnem Dei nutum, in prosperis et adversis ad unquam conformandi. » Et rursum: « Quantumcumque me mundus despiceret, premeret, vexaret,

(1) Ne moriar ibi. « Alimentis, inquit J. D. Michaelis, necessariis caruisse videtur, carceris custode in tanta penuria panem suffurrante. Veruntamen et potuit ipse carceris subterranei squalor et insalubritas vitam Prophetæ periculosos esse. (Rosenmuller.)

(2) Ne moriar ibi. « Alimentis, inquit J. D. Michaelis, necessariis caruisse videtur, carceris custode in tanta penuria panem suffurrante. Veruntamen et potuit ipse carceris subterranei squalor et insalubritas vitam Prophetæ periculosos esse. (Rosenmuller.)

affligeret, statui nihil me ista pensi facturum. Sedis enim sepe irascens, contempus, fastidiosa, et quaslibet injurias pro Dei amore æquo animo

toleratas, omnium regum et imperatorum seeptris ac diademalibus esse infinitis patibus uti ponenda. »

CAPUT TRIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

1. *In carcere Jeremias hortans populum ad deditiōnem, in lacum limosum conficitur, sed ab Abdemelech Æthiops liberatur. Secundo, vers. 14, rogatus secreto a Sedecia, suadet ei ut se tradat Chaldeis; rursum in alium carceris ligatus manibus conficitur, in eoque manet usque ad excidium urbis (1).*

1. Audivit autem Saphatias filius Mathan, et Gedelias filius Phassur, et Jechal filius Selmia, et Phassur filius Melchia, sermones quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens: 2. Hæc dicit Dominus: Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, et fame, et peste: qui autem profugerit ad Chaldeos, vivet, et erit anima ejus sospes et vivens. 3. Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, et capiet eam. 4. Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, et manus universi populi, loquens ad eos: juxta verba hæc: siquidem homo iste non querit pacem populo huic, sed malum. 5. Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare. 6. Tulerunt ergo Jeremiam, et projecerunt eum in lacum Melchia filii Anelech, qui erat in vestibulo carceris; et submiserunt Jeremiam fimbriis in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Jeremias in cœnum. 7. Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis, quod misissent Jeremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Benjamin. 8. Et egressus est Abdemelech de domo regis, et locutus est ad regem, dicens: 9. Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum, ut moriatur ibi fame; non sunt enim panes ultra in civitate. 10. Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiops, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, et leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur. 11. Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, que erat sub cellario: et tulit inde veteres pannos, et antiqua quæ computruerant, et submitit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos. 12. Dixitque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam: Pone veteres pannos, et hæc seissa et putrida, sub cubito manuum tuarum, et super fures; fecit ergo Jeremias sic. 13. Et extraxerunt Jeremiam fimbriis, et eduxerunt eum de lacu: mansit autem Jeremias in vestibulo carceris. 14. Et misit rex Sedecias, et tulit ad se Jeremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini; et dixit rex ad Jeremiam: Interrogabo te sermone, ne abscondas a me aliquid. 15. Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me? et si consilium dederō tibi, non me audies. 16. Juravit ergo rex Sedecias Jeremie clam, dicens: Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hæc, si occidero te, et si tradidero te in manus virorum istorum, qui querunt animam tuam. 17. Et dixit Jeremias ad Sedeciam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, et civitas hæc non succendetur igni: et salvus eris tu, et domus tua. 18. Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldeorum, et succendent eam igni: et tu non effugies de manu

(1) Quæ hoc capite narratur, facta esse post ea quæ capite xxi legitur, apparet ex his quæ vers. 9 hujus ca-

pitis a Jeremia dicta proceres afferunt, quæ ex ipsa sententia cap. xxi, Jeremias dixit. Vide a argumentum supra-

eorum. 19. Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Sollicitus sum propter Judæos, qui transigerunt ad Chaldeos: ne forte tradar in manus eorum, et illudant mihi. 20. Respondit autem Jeremias: Non te tradent; audi, quæso, vocem Domini, quam ego loquor ad te, et bene tibi erit, et vivet anima tua. 21. Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus: 22. Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis; et ipsa dicent: Seduxerunt te, et prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno et in lubrico pedes tuos, et recesserunt a te. 23. Et omnes uxores tuæ, et filii tui educentur ad Chaldeos: et non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: et civitatem hanc comburet igni. 24. Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam: Nullus sciat verba hæc, et non morieris. 25. Si autem audiverint principes quia locutus sum tecum, et venerint ad te, et dixerint tibi: Iudica nobis quid locutus sis cum rege, ne ego nos, et non te interficiemus: et quid locutus est tecum rex? 26. Dices ad eos: Prostravi eculos preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, et ibi morerer. 27. Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, et interrogaverunt eum: et locutus est eis, juxta omnia verba quæ præceperat ei rex, et cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum. 28. Mansit vero Jeremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Jerusalem: et factum est ut caperetur Jerusalem.

2. ERIT ANIMA (VITA) EJUS SOSPEs. — Hebræus, erit vita ejus in spoliis; Chaldeus, in evasione; Septuaginta, in lucrum. Scilicet erit quasi spoliium e manibus hostium ereptum; jam enim urbs, vita et bona vestra sunt quasi in manibus Chaldeorum.

4. DISSOLVIT MANUS, — dissolvit animos et vires civium, ut arma abiciant, eo quod prophetet Chaldeos eis prevaluturos.

5. NŒ ENIM FAS EST REGEM VOBIS QUIDQUAM NEGARE. — Septuaginta legentes אמת utam pro אמת elchem, verunt: Quia non poterat rex illis resistere, quasi Propheta regem excuset (1).

6. DESCENDIT ITAQUE, — demersus est. Ita Hebræi. IN CŒNUM. — Josephus, lib. X *Antiq.* x: cœno cenosum, inquit, puteum per funem demiserunt Jeremiam.

(1) « Ecce ipse in manibus vestris est. » In manibus synedrî, inquit Grotius, cujus est iudicare de Propheta vero aut falso. Sed nihil est in contextu, quo significetur principes fuisse homines synedrî: erant autem regis proceres. Qui enim urgeant regem (vers. 4), ut Prophetam interfici jubeat, hoc ipso declarant, se non habere jus vite et mortis. Ex his colligitur, aut principes non fuisse synedrî senatores, aut synedrî non licuisse, non annuente rege, morti addicere falsos prophetas. Ex regis verbis hoc tantum colligere licet, ipsum fuisse imbecillum et ingenui et consilii virum, qui non auderet Jeremiam fieri contra ejus accusatores, quanquam sibi persuasum esset illum esse verum Prophetam. Ludovicus de Dieu regem hæc verbis detestare a se existimat, damnationem Jeremiam ad supplicium ejusque executionem, hac alia ratione, sine se facile hæc fore totam illud negotiationem conficere. Sed veram verborum regis mentem haud dubio perspexisse videtur Schurrerus, qui observat verba esse egre Jeremias aliorum, quorum esset regi obtemperare animam atque iniquam auctoritatem. Sedeciam enim, haud inscium, at certe invitum, consiliariorum ministrorumque magis quam suo arbitrio rempublicam gerissimum esse, apparet ex capitis hujus versu 24 et seq. (Rosemaulier.)

nam, ut ibi præfocatus moreretur; illo vero usque ad collum mersus ibi manebat. Fuit ergo hic Jeremias typus Christi, qui ait, *Psalm.* LXXVII, 2: « Influxus sum in limo profundum: et non est substantia. » Nota hæc erant putei, vel cisternæ ad colligendam aquam, vel scaturientem, vel pluvialem, ideoque crebra erant in Judæa, et crebra eorum mentio in Scriptura. Hæc deinde nonnulli usi sunt ad reorum custodiam, vel potius supplicium, ut scilicet eos ibi pedore, tabe et fame conficerent lenta morte. Talis videtur fuisse hic locus, qui prius fuit puteus vel cisterna Melchie; deinde quia erat juxta carcerem, traductus est ad reorum custodiam, vel potius supplicium. Hi cenosi erant, quia patentes supernæ, exiepiabant pluviam, que mixta cum fundo luti, faciebat lutum et cœnum. Erant et profundum; hinc fimbriis reos eo demittebant, uti demiserunt hic Jeremiam. Hinc erant instar barathri, ac inferni typum et speciem exhibebant. Talis videtur fuisse cisterna votus, in quam a fratribus projectus est Joseph, ut ibi moreretur, *Genes.* XXXVII, et David, *Psalm.* LXXXVII, 7: « Posuerunt, inquit, me in lacu inferiori: in tenebris, et in umbra mortis. » Et *Psalm.* XXXIX: « Eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fecis. » Et de Christo patres e limbo liberante ait Zacharias, cap. IX: « Emisit, victos tuos de lacu, in quo non est aqua. » Ita Abulensis in cap. XXV *Malth.* Quæst. DLVII, et Sanchez.

Moraliter nota: Deus tuæ maxime adest, cum res videntur plane desperatæ et deploratæ, si serio invocetur. Quis non putavisset actum de Jeremia, cum communi regis et principum consensu in lacum projectus esset? At Deus ei adfuit, ut ei promiserat cap. I, eumque confortavit. Hoc est enim quod Deo gratias agens Jeremias, ait *Thren.* cap. III, 57: « Appropinquasti in die, quando invo-

cavite (in laeu, uti praecessit): dixisti: Ne timeas.» Quocirca suscitavit Abdemelech Æthiopem, qui regis animum flecteret, et Jeremiam e laeu extraheret.

Mirare hic et imitare longam patientiam et constantiam Jeremias: post verbera, post nervum, post laeu, rursum eadem prophetat. Gentilitas mirata est Socratem, quasi virum patientissimum, ideoque sapientissimum: Socrates enim, teste Laertio, nuntianti quemdam se maledictis incessere: «Bene, inquit, loqui non didicisti;» dicenti alteri: «Nonne iste tibi maledicisti?» «Non, inquit, quia ista mihi non adsunt.» Xantippe ejus uxor, cum in eum prius convicia, deinde aquam sordidam effudisset: «Nonne, inquit, dicebam Xantippen tonantem quandoque pluituram?» Dicenti Alcibiadi non esse tolerabilem Xantippen adeo morosam: «Atqui, ait, ego his jam assuetus sum, ac si jugiter sonum trochlearum audiam: an vero tu non toleras clamore perstreptentes anseres?» Illo dicente: «At mihi ova pullosque pariunt;» «Et mihi, ait, Xantippe filios parit.» Asperioris ingenii uxor! ita convivendum monebat, ut equis animos equites. Nam «sicut illi, cum eos semel subegerint, reliquis facile utuntur: ita et mihi post Xantippes usum, reliquorum mortalium toleratio facilis obveniet.» Hinc Pythia dixit: «Mortalium unus Socrates vere sapit.» Verum quid Socrates ad Jeremiam? qui non unam Xantippen, sed reges, principes, omnesque Judaeos se persequentes, tot annos tam patienter et fortiter toleravit? nimirum servo Dei «afflictio carnis est mensa spiritus,» ut ait auctor *Vita B. Petri Damiani*, cap. xix.

7. ABDEMELECH. — R. Salomon censet hoc nomen non esse proprium, sed commune officii. Abdemelech enim hebraice idem est quod *servus regis*, scilicet per excellentiam, puta regii cubicii et cubilis servos. Hic enim grece vocatur Eunuclus. Rursus R. Salomon pro Æthiops vertit Æthiopus, ut hæc sit sententia: «Audiuit autem servus regis Sedecie Æthiops, id est improbi, et vitii nigri instar Æthiops. Sic ait Poeta:

Hic niger est: hanc tu, Romane, caveto.

Et Amos, cap. ix, 7: «Numquid non tu filii Æthiopum vos estis mihi, filii Israel?» Verum longe melius et verius vertit Noster: «Audiuit autem Abdemelech Æthiops.»

EUNUCHUS. — Id est aulicus; Chaldaeus, *vir magnus*. Vide dicta cap. xxix, 4. Unde libere eunuclus hic principibus se opposuit, et Jeremiam liberavit; hinc mercedem a Deo tulit, ut paulo post audivit a Jeremia se in clade urbis incolumem evasurum, cap. xxxix, 16, cum caeteri aulici tunc fuerint occisi, ut patet cap. seq., vers. 6.

9. UT MORIATUR IN (in laeu) FAME, NON SUNT ENIM PANES ULTRA IN CIVITATE. — Civibus enim primo omnino panum anno, cum ea pauca et parva sit, distribuetur; neglectus ergo Jeremias in laeu ibi

fame æque ac pedore morietur, praesertim cum proceres ejus mortem optent. Aliter Chaldaeus et Sanchez hæc explicant (1).

11. TOLLE TECUM HINC TRIGINTA VIROS. — ITO scilicet eum hebraice est *בְּרִיךְ* *bridecha*, id est qui sunt in tua manu et postestate, qui tibi quasi praefecto subsunt. Unde videtur hæc militaris fuisse custodia ad propulsandam vim procerum, hostium Jeremiae, si ejus e laeu educationem impedire voluissent. Ad extrahendum eum e laeu Jeremiam, tres quatuorve viri sufficiebant.

11. QUAE ERAT SUB CELLARIO. — Id est in eam partem domus, quae erat sub peni, ubi seruta projiciebantur, et veteres servorum laeræque vestes et confones, pannique ad vasa terenda.

12. PONE, etc., SUB CUBITO (sub axillis) MANUM. — Id est brachiorum (est synecdoche). pannos vestes, ne funibus nudis extractus ledaris. Hinc vi-

(1) Non una est in hoc versu difficultas. Dicit Ebed-Melech, male fecisse Jeremiam adversarios, quod eum in cisternam conjecerint, additque: Moriturum eum esse in loco suo pro fame, cum panis non sit amplius in urbe. Quid igitur ipsi profuisse, si eum e cisterna exiisset? Nonne et in urbe fame ipsi moriendum? Et quid sibi velit *וְיָרֵחַ* *outamat* praeteritum? Jarchi sic interpretatur: Si relinquant eum in loco suo, morietur ipse per se fame; illi autem male faciunt, quod mortem ejus accelerant. Ita et Grotius: Nihil opus erat mortem ejus accelerantibus, eum transferre in locum tam foedum: nam etiam in vestibulo carceris eum reliquissent, ex fama mors eum manebat, quippe cum panis jam defecisset. Chaldaeus, *mortuus esset in loco suo*, loco scilicet prope. Sed quid tum in morte Propheta acceleranda tam mala illi fecissent, nonne praestat ferro quam fame morti? David Kimchi ita exponit: Etsi rarus esset in urbe panis et non nisi difficile comparandus; tamen si Prophetam in carceris vestibulo reliquissent, et præ oculis habuissent, ejus miseri panem ei dedissent; sed in cisterna coniectum et ex illorum conspectu semotum nullo in eum miserationis sensu commoti, mori siverunt. Aliam hujus loci explicationem memini me juvenem audire ex ore viri praestantissimi Moysi Mendelii filii. Tenebantur, inquit, rex et caeteri penes quos impertum esset, his quos in custodia haberent, quotidianam victum praebere. Commonefacti igitur Æthiops regem, si Jeremiam in carcere detineat, eum defecto panis, sua regis culpa fame moriturum esse; si vero eum liberum dimittat, ut ipse sibi de victu prospicere possit, culpa vacuum futurum esse regem. Quae ut ut acute sint observata, haud tamen intelligitur, quid profuerit regi vatem e fovea extractum in carceris vestibulo detinere (vers. 13)? Nec cur Æthiops regem non prius quam in foveam coniectus esset vates, ea de re monerit, intelligitur. Sed est alius praeterea in hoc loco explicationis modus. Quid sibi vult quod scribitur, *omnes quod fecerunt Jeremiam*. Quare videtur mihi Ebed-Melech non tantum de eo quaeri, quod Prophetam in foveam conjecerunt, sed de his omnibus quibus eum innocentem affecerunt malis, inde ab eo tempore quo infamata urbi praedixit, quae tamen eventus vera comprobavit... Quare totius versus sensus est hic: Male omnino et injuste egerunt homines isti in Prophetam, quem in foveam conjecerunt; nam et in loco suo prius erat (in carceris vestibulo) e fame mortuus esset, cum panis non sit in urbe. Hæc doctus Hebraeus, qui in rei summa cum Jarchii et Grotii explicatione conveniunt, in qua et nos acquiescendum arbitramur. (Rosemüller.)

Aetor, quod Jeremias nudus aut lacer et seminustus fuerit missus in laeu; alioqui enim funibus vestes apposisset, nec eguisset h's pannis. Hinc topologicè Jeremias hic gauri speciem peccatoris, qui in laeu peccati prolapsus, ex eo resurgere nequit, sed extrahendus est.

Allegorice S. Ambrosius, lib. II *De Spiritu Sancto*, cap. xi: «In nomine, inquit, Æthiops Abdemelech; figura pulcherrima est; quia sermone propheticum, quem Judæi velut in cœnum mensis carnisque detruserant, nos videlicet ex gentibus peccatores nigri ante delictis, et quondam infructuosi elevavimus de profundo; et ideo scriptum est: Æthiopia praevaluit manus suas Deo.» Sicut enim in Jeremiam ejus cives, puta Judæi, fuerunt impii, pii vero Abdemelech Æthiops, et Nabuzardan Chaldaeus: sic et in Christum pii fuerunt Gentiles, impii Judæi.

Topologicè S. Gregorius, lib. XXV *Moral.* viii: Oportet, inquit, ut intersint panni veteres, cum quibus melius teneantur funes, id est, «oportet ut praecedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia vulnerent dum lovant.» Vide *Hebr.* xi, 36. Audi et Bachiarium in epist. ad Januar. *De lapsis*: «Mittamus, inquit, lepso pannos veteres, id est reducamus in memoriam ejus exempla antiquorum, qui collapsi in peccatum, postmodum de profundis malorum per penitentiam ad superna relati sunt, ne desperent.» Ita quoque explicat B. Petrus Damianus, lib. VI, epist. 31, ubi inter alia addit: «Servus Dei timere debet cum temporale quid percipit, tunc gaudere cum perdit.» Christiano ergo gaudendum est in adversis, timendum in prosperis.

Moraliter, discite hic quam gratum sit Deo incarcerationis, praesertim justos, visere et liberare. Ecce Abdemelech, quia liberavit et carcere Jeremiam, suam cladem Hierosolymæ Dei oraculo evasit, ut patet cap. xxxix, 16.

S. Paulinus Episcopus Nolanus, ut filium viduae a Wandalis captum redimeret, se pro eo in servitutem esse tradidit. Unde factus est generi regis hortulanus, eique regis mortem praedixit; quin et rex in somnis vidit eum quasi judicem sedentem in solio, sibi quæ flagellum auferentem: unde eum venerans cum honore et munere dimisit, donans ei omnes sua civitatis captivos, quos onustus frumento navibus in gratiam S. Paulini Nolam remisit, ut referunt S. Augustinus, lib. I *De Civit. Dei*, cap. x, et S. Gregorius, lib. III *Dialog.* cap. ii.

S. Sanctulus, pro Diacono captivo se vadem et captivum Longobardis obtulit. Diaconus solutus fuit. Longobardi ergo Sanctulo mortem intulerant, cumque hector gladium elevaret ut ei caput amputaret, illum v. L. rare et demittere non potuit. Unde sanctitatem Sanctuli agnoscentes, rogantur ut manum et gladium laxaret: quod ille noluit, nisi licet juraret se deinceps neminem christianum occisurum. Juravit ille, et Sanctulus manum

ejus solvit; quocirca ipsum, et petitione ejus omnes captivos relaxarunt. Ita cum unus pro uno se carceri et morti obtulit, multos a carcere et morte liberavit. Ita S. Gregorius, III *Dialog.* xxxvii.

Tempore Tiberii Imperatoris, anno Christi 566, Abbas Leo dixit se regem fore; riserunt eum fratres. Tandem cum barbari, Oasim invadentes, cepissent tres abbates, eosque infirmos, Leo ut eot redimeret, se pro eis servum obtulit; tres ergo liberati sunt. Leo a barbaris abductus est, cumque præ debilitate ultra pergere non posset, barbari decollaverunt eum. Ita veraciter regnavit, quia animam suam posuit pro amicis suis. Ita ex Sophronio Baronius.

Idem Sophronius, cap. clv, narrat de Abbate Nicolao, quod pro adolescente Tyrio a Saracenis captivo, primo lytrum, deinde seipsum obtulerit; cumque illi utrumque recusarent, oravit, dicens: «Salvator noster Christe Deus, salvum fac servum tuum,» et continuo Saraceni, demone repleti, gladiis seipos conciderunt. Adolescens ergo liber abiit cum eo, qui renuntians sæculo, cum septem annos impletset in habitum, requievit.

Acacius Episcopus Amide, vasa Ecclesie distulit, ut septem millia Persarum, licet hostium, a Romanis capta, et fame tabescentia redimeret et aleret; quocirca mirati sunt Persæ Romanos, quibus utrumque studio esset, ut simul et bello et beneficiis vincerent. Ita Socrates, lib. VII, cap. xxi.

Deogratias Episcopus Carthaginensis, vasa sacra vendidit, ut christianis a Wandalis captos redimeret. Ita Victor Uticensis, lib. I *Wandal.*

Idem fecit Cassarius Episcopus Arelatensis, anno Christi 508, ut habet ejus Vita scripta a Cypriano ejus discipulo.

Idem fecit S. Rembertus Bremensis Archiepiscopus, ut habet ejus Vita apud Surium, 4 februarii, ubi et narratur, ejus precibus catenam cuiusdam captivæ miraculose fuisse diffractam.

S. Anianus Episcopus Aurelianensis, uti habet ejus Vita apud Surium, 17 novembris, dum pro inauguratione eum solemnitate urbem esset ingressurus, petiit ab urbis praefecto Agrippino, ut captivos omnes sibi dono daret. Quod cum Agrippinus recusaret, ex ruina lapidis ex alto cadentis graviter vulneratus, sensi illico ea causa id accidisse, quod Episcopi preces receisset. Mitti ergo jam a famulis reportatus in domum suam, qui Episcopus vocent; mors enim propter nimiam sanguinis effluxionem jam impendere videbatur. Venit Episcopus, manu sua vulneri et eius sanguinem imprimit, sanguis distulit, relictus viri prope jam deplorato; aperuntur carceres, et exeunt miseri, beati Aniani Episcopi intercessione in libertatem vindicati.

Denique audi quid scribat de S. Hugone Abbate Hugo Cluniacensis in ejus Vita: Aldefonsus Hispanie regem Sanctus frater ejus regno privaverat, captum et catenatum carceri mancipaverat.

illi vero pius Hugo compatiens, pro eo apud Dominum precibus insistebat, et Apostoli confidens meritis, a Domino eum absolvi poscebat. Nec mora: B. Petrus Apostolus cuidam fratri in Cluniaco apparuit, preces Hugonis pro Aldefonsi ereptione Deum admississe revelavit; fecit etiam Aldefonso illud in carcere nuntiari. Porro Sanctio in somnis sub gravi comminatione precepit, ut cito Aldefonsum resisteret, nec discurrere ausus esset. Sanctius, terrore correptus, statim resiliit Aldefonsum; resiliuit ille, Deo et liberatori suo Hugoni gratias agit, consumque quem pater suus Ferdinandus rex quottannis Cluniacensi monasterio solvendum instituit, ipse duplicavit, ducentas et quadraginta auri uncias annuatim reddens.

13. MANET AUTEM JEREMIAS IN VESTIBULO CARCERIS, — vinculus manibus et pedibus usque ad excidium urbis. Hinc enim, capta jam urbe, cum exsolvit Nabuzardan, cap. XI, 4.

14. AD OSTIUM TERTIUM, QUOD ERAT IN DOMO DOMINI. — Hebraeus, *ad introitum tertium*, id est ad portam tertiam templi, quae regiae respondebat, qua sollicit rex e regia in templum intrabat. Ita Vatablus, R. David et Maldonatus.

Alito Lyranus, Dionysius et a Castro. *Primum*, inquit, ostium erat mulierum, *secundum* virorum, *tertium* hoc sacerdotum. Verum per illud non poterat rex laicus ingredi, nec illud secretum erat quod hic querebat rex; sed commune et publicum sacerdotum (1).

INTERROGO EGO TE SERMONEM. — Quis sermo regis fuerat, sed ex responsione Jeremiae patet fuisse hunc: Capieturne Jerusalem et ego a Chaldeis?

17. SI PROFECTUS EXIERIS AD PRINCIPES REGIS BAYLONIS, VIVET ANIMA TUA, ET CIVITAS HAEC NON SUCCEDETUR IGNI: ET SALVUS ERIS TU, ET DOMUS TUA (2). — Ex hoc docent Theologi Deum cognos-

(1) Probabilis tenendum cum Ichalom Hacohen, tres atrio portas fuisse, unam per quam rex, aliam per quam sacerdotes, tertiam per quam populus ingredi solerent, hic vero tertiam dici eam, per quam rex introiret.

(2) Vers. 16. « Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si nuntiaveris tibi, nunquid non interficiet me? et si consilium dixeris tibi, non audies. » Haec sententia duo continet merito notanda: unum, quod propheta, flecta Deo habet revelationem, tamen velut in suo retinet arbitrio, utrum eam regi manifestet an non. Ex quo patet propheticas predicationes non fieri eo impetu quem ratio et prudentia non moderetur, sed posse eos eloqui, posse etiam tacere, prout dicitur praesentia. « Nam spiritus prophetarum prophetis subjecti sunt? » ait Apostolus, I *Corinth.* XIV; « et si alteri fuerit revelatum, prior taceat. » Est et alterum, similiter ad commendabilem prophetie prudentiam pertinet. Interrogatur a rege quid de civitate sit futurum; recusat Jeremiae respondere, nisi promissa prius securitate vitae. Idque nota: nam sciebat eum suo consilio non obtenturum. Et haec simili prudentia etiam christianus predicator uti debet, ubi videt certum incurrere mortis periculum, ut scilicet, ubi videt ex praedicatione nullam sperari utilitatem, sed e contra magna esse pericula, potius cum Jeremiae hinc nihil temere loquatur. (Es. ius.)

cere futura libera, etiam conditionalia tantum, et nunquam eventura, eo quod hypothesis vel conditio non ponatur, nec eveniat. Sic enim hic praedictio Deus regem cum domo et urbe salva fore, si se dedat Chaldeis; quae tamen nunquam evenerunt, quia rex noluit ponere conditionem, id est noluit sequi consilium Jeremiae, nec se dedit Chaldeis. Idem patet ex versu 19, ubi rex ait: « Sollicitus sum propter Judaeos, qui transfugerunt ad Chaldaeos: ne forte tradar in manus eorum, et illudant mihi. » Cui Jeremiae ex Deo respondet: « Non te tradent. » Sciebat ergo Deus hanc propositionem: Si Sedecias se dedat Chaldeis, Chaldaei non tradent eum Judaeis transfugis, nec illudent ei: quae tamen nunquam evenerunt, quia Sedecias se dedere noluit. Accipe his tria similia. *Primum*, *Math.* XI, 21: « Ve, ait tibi, Corozain! ve tibi, Bethsaida! quia, si in Tyro et Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent. » En hic liber eventus conditionalis, puta Tyriorum et Sidoniorum conversio, si viderent miracula Christi, certo praedictur a Christo; qui tamen non erat futurus, utpote sublata hypothesis; non enim Tyri viderunt et audierunt Christum, ejusque miracula. *Secundum*, *Math.* XXIII; Christus praedicit Petri otram negationem; quae praedictio supponebat certam scientiam conditionalis future, nimirum hujus: Si ego Christus-revelo Petro quod ter me negabit, haec revelatio non impedit eventum, puta negationem Petri; quae tamen conditionalis erat liberissima, et facilissima facta; poterat enim facile illa percelli, et se periculo negationis subducere. Haec ergo praesentia, quod scilicet revelatio non impediret negationem Petri, praecedere debuit voluntatem revelandi eam in Christo; aliqui enim Christus exposuisset se periculo errandi et praediciendi falsum; quod absit. *Tertium*, I *Reg.* cap. XXIII: David profugus in Ceilam, ibique concludendus a Saul, rogat per pontificem Deum duo. *Prius*, an, si maneat in urbe Ceilam, Saul sit venturus ad obsidendam urbem. Respondet Deus Saulum venturum. *Posterior*, an civis Ceilani ipsum et socios ejus tradituri sint in manus Saul. Respondet Deus: Tradent. Praescebat ergo Deus utrumque, non in effectu, qui nunquam erat futurus; sed in causa, puta in voluntate et propensione tamen Saulis quem Ceilanorum positus talibus et talibus circumstantiis; scilicet quod talis occasio et spes capiendi Davidem tali loco, tempore, ceterisque circumstantiis certo moveret Saulum ad obsidendam Ceilam; ac quod timor Saulis percelleret et moveret Ceilanos adit adendum ei Davidem. Quorum tamen neutrum evenit; nam David, accepto hoc oraculo, ex urbe profugit. Ratio est, quod Deus infusa sua sapientia et scientia penetret et comprehendat omnes voluntates, utque affectiones, sinus, intentiones, propensiones, aequae ac obiecta et rationes cum suis circumstantiis omnibus,

sciatque quibus obiectis vel rationibus in tali vel tali rerum omnium peristasi, sive circumstantia movenda sit ad actum, ut consentiat et operetur, quibus non. Voluntas enim moveri nequit, nisi ratio aliqua boni eam moveat, estque quasi bilanz, in qua nunc haec laux attollitur, nunc illa, prout pondus aliquod juvo illive additur, quantumque pondus additur uni, tantum illa deprimitur, et altera elevatur. Pondus voluntatis est obiectum amatum; nam, ut ait S. Augustinus: « Amor meus pondus meum, eo feror quocumque feror. » Sicut ergo Deus quantum obiectum, quantusque ejus amor requiratur, ut voluntas posita in tali vel tali rerum omnium circumstantia, se in illud inclinet aut non inclinet. Pervidet enim commensurationem inclinationis voluntatis cum obiecto amato; unde videt, v. g. cum tot gradibus amoris et obiecti amati non movebit se voluntas; sed si minus gradus addatur, movebit se; si duo, magis; si tres, amplius, etc. Idem est de odio et timore. Amor enim obiecti est odium, timor et fuga contrarii; quantum enim quisque, v. g. amat vitam resque suas, tantum odit et timet eorum amissionem. Ita Gabriel Vasquez, I part. disp. LXVII, cap. III, num. 14, et I II, *Quest.* LXXVII, art. 2. Indicat hoc S. Augustinus, *lib. XI Confess.* cap. XVII, ubi docet nihil posse cognosci nisi quod praesens est, ac proinde futura cognosci, quia praesentia sunt, non in se, sed in suis causis et signis. « Cum ergo, inquit, dicuntur videri futura, non ipsa quae nondum sunt, id est futura sunt, sed eorum causae vel signa forsitan videntur, quae jam sunt: ideo non futura, sed praesentia sunt jam videntibus, ex quibus futura praediciantur animo concepta. » Et *lib. De Corrupt. et pravo*, cap. XIII, docet Deum omnipotentissimam suam voluntate posse multis modis nostram ad id volendum quod ipse vult infallibiliter, sed libere trahere voluntatem, ideoque Deum magis habere voluntates hominum in sua potestate, quam ipsi habeant suas; quia de ipsis facit quod vult.

Ex dieltis sequitur, futura contingentia, etiam conditionalia, esse determinate veritatis, ac habere suum esse, sed conditionatum. Verum enim est passio entis, ac proinde non est verum nunc quod aliquid sit futurum, nisi illud sit determinatum, habeatque aliquid esse, nimirum in causis et conditionibus praevius. Non enim potest cadere in scientiam quamcumque, etiam infinitam (qualis est Dei), id quod ex se non habet entitatem et veritatem obiectivam, praesentem in instanti rationis antequam per scientiam representetur; quia scientia in ratione imaginis praerquirit obiectum scilicet illo esse quod sciendum est, ut docet Aristoteles, *lib. I Perihomen.* cap. ultimo.

19. NE FORTE TRADAR IN MANUS EORUM, — ne scilicet Chaldaei tradant me transfugis Judaeis, qui mihi illudant et exprobrant, quod me non tradendo Chaldaei, juxta oraculum Jeremiae, perdi-

derim urbem, templum et non publicam quae ipsi salva cupiebant, ideoque suadebant mihi deditionem; quam cum ego nollem, ipsi occidit ad Chaldaeos transfugerunt. Quocirca magis Judaeos hos, quam Chaldaeos verebatur Sedecias, rex Iudaeus nimis, parvaeque animi. Verum congrue et respondet Jeremiae, nisi sequatur consilia sua et Dei, eum irridendum a mulieribus propriis, puta quae fuerant ex gymneco Joachin.

22. IPSAE DICENT, — ipse subsannabunt et irridebunt te, dicentes:

SEDUXERUNT TE, ET PREVALUERUNT ADVERSUM TE VIRI PACIFICI TUI, — q. d. Domestici et familiares tui, sive principes, sive consilarii, sive pseudo-prophetae, qui tibi, o Sedecia, promittebant pacem, id est omnia prospera, quique tibi persuadebant ut non crederes sermonibus Jeremiae, nec te dares Chaldaei; hi seduxerunt te: ecce enim jam traditus es hostibus tuis. Si enim tradidisses te eis, uti se tradidit Joachin, e ejus aula et gymneco non fuimus, salvus esses et felix ut Joachin.

DEMERSERUNT IN COENO. — Chaldaei, in confusione, scilicet calamitatis et captivitatis, q. d. Tentasti fugere, sed captus es a Chaldaei, et quasi in tenacissimum lutum incidisses, in extremas miseriae corruisti, eo quod credidisti adulterioribus, dicentibus omnia fore secunda et prospera, nec Chaldaeos posse expugnare Jerusalem tui manitiam, et Dei praesidio vallatam. Est metaphora a caecis, qui a pravis ductoribus, relicta via commoda, in lubricam et cenosam inducuntur, itaque ab eisdem dolose in cenam detrahuntur, et ab eisdem deserti emergere nequeunt. Ita Delrio, *adagio* 806. Praedat Aristides, *tom. II, orat. I De Pace*: « Tunc, ait, suscipiendum est periculum, quamvis incertus sit eventus, cum quies aperte nocet, » alias quies periculo, pax bello preferenda.

Vide hic miseriam principum, qui a suis valedictis et consiliariis ita pendent, ut ab eis regis videntur, eisque per omnia placere student, nec audent eorum impis consiliis obtemperari. Ita enim fecit timidus Sedecias, ideoque perit.

Nota et hic fructum assentatorum et pravorum consiliorum. Sic faciunt qui non ad luctum a voluntatum cenam pertrahunt, *Isa.*, cap. V, 20, et cap. XXX, 10.

ET RECESSERUNT A TE, — scilicet profecti tui te in afflictione reliquerunt, fugientes huc illuc. Aliter Vatablus, *conversus suae*, inquit, scilicet pedes tui, *retrosum*.

24. NULLUS SCIAT VERBUM HEC, ET NON MORIERIS, — q. d. Ne significes ulli quod tecum locutus sum de obsidione et expugnatione urbis, ne id emanet in vulgus; tunc habet enim rex. partim principes suos, ne ipsi putantes cum his insensitis et iovitibus agere cum Jeremia de deditione, offenderent; partim vulgus, ne illud animos et arma abicerent; statuerunt enim rex et principes, non se daturus, sed resistere Chaldaei.

Vide hic quo homines deducat perverciā, et perverciā amor honoris, status et opum, quam mentem excœcet, ut in suam perniciem ruat. Quam verum in Sedecia et Judæis illud Pythagoræ.

Noris mortales specie in sua damnā ruentes :
Infelix stultique genus, quod comoda prestat
Non oculis, non auro capiti, raroque medatur.
Sic miseris sors mentem agit, variisque cylindria
Huc illuc rotat, immensis versatque periculis.

Rursum /sicc hic, cum Deus publicum vel privatum immitit flagellum, illi humiliter te subdere, culpam agnoscere, dorsum et scapulas Deo flagellanti præbere : atque hic est unicus modus flagellum Dei evadendi, nec est alius. Subdidit se Nabuchodonosori Joachin rex jussu Dei, exaltatus est ; restitit Sedecias, excœcatus est. Ita fecit David *Psalm.* xxxvii, 40 : « Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti. » Et Heli, *I Reg.* iii, 18 : « Dominus est : quod bonum est in oculis suis faciat. » Ita S. Lupus Trecentis Episcopus venientit Attilæ cum Clero processit obviam, dixitque : « Quis es tu, qui terram conturbas et destruis ? » Cui Attila : « Ego sum flagellum Dei. » Mox Lupus jussit aperiri urbis portas, atque : « Bene venerit flagellum Dei mei. » Intrans ergo Attila cum copiis urbem, quasi mutata a Deo mente, sine noxa altera porta egressus est. Nimirum, esto Attila esset flagellum Dei, volebat tamen Deus,

ut iis qui cum tanta submissione illud recipiebant, esse flagellum desineret (1).

27. LOCUTUS EST HIS, JUXTA OMNIA VERBA. — Ergo videtur Jeremias orasse regem, ne se mitteret in carcerem Jonathæ (licet hic taceatur) sicut oraverat capite precedenti, vers. 19 ; non enim fuit ipse principibus mentitus.

NIHIL ENIM FUEBAT AUDITUM, — scilicet de colloquio et actis cum rege, circa urbis cladem.

28. ET FACTUM EST UT CAPERETUR JERUSALEM. — Est hoc quasi initium et argumentum cap. seq. ; unde ad cap. sequens hæc verba referunt Septuaginta, Rabanus, Hugo et S. Thomas.

(1) « Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam : Nullus scia verba hæc, et non morieris. Si autem audierint principes, dices ad eos : Prostravi ergo preces meas coram rege. » Ex his verbis et adjunctis discimus aliud esse celare veritatem, aliud dicere mendaciam ; et hoc quidem semper illicitum esse, illud autem licitum et concessum. Jeremias enim interrogatus a principibus, quid cum eo locutus esset rex, respondit, rogasse se regem, ne rediretur in lacum. Id autem etiam eum petisse satis ex toto collegio intelligitur. Ceterum de consilio deditiois faciendæ prudenter tacuit. Simili scilicet prudentia, Abraham cum peregrinaretur cum Sara uxore sua, ne ejus causa interficeretur, interrogatus de ea, sororem esse dixit, uxorem tacuit. Et Samuel *I Reg.* xvi, veniens in Bethleem, ut ungeret regem David, dicebat : « Ad sacrificandum Domino veni. » Id dixit quod verum erat, et tuto dici poterat ; alterum autem, quod sine periculo proloqui non potuisset, tacuit. (Ejus.)

CAPUT TRIGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Copitur Jerusalem, fugit Sedecias ; sed ex fuga retractus, videt coram se filios suos trucidari ; ipse excœcatur et in Babylonem abducitur ; nobiles Judæi occiduntur ; Jeremias, vers. 11, liberatur et a Chaldæis benigne tractatur, atque, vers. 15, Abdemelech incolumitatem promittit, quod in Deum sperasset (2).

1. Anno nono Sedecia regis Juda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, et omnis exercitus ejus ad Jerusalem, et obsidebant eam. 2. Undecimo autem anno Sedecia, mense quarto, quinta mensis, aperta est civitas. 3. Etingressi sunt omnes principes regis Babylonis, et sederunt in porta media : Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, et omnes reliqui principes regis Babylonis. 4. Cumque vidisset eos Sedecias rex Juda, et omnes viri bellatores, fugerunt : et egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, et per portam, quæ erat inter duos muros, et egressi sunt ad viam deserti. 5. Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorum : et comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Jeru hontine, et captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath : et locutus est ad eum judicia. 6. Et occidit rex Babylonis filios Sedecia in Reblatha, in oculis ejus : et omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis. 7. Oculos quoque Sedecia eruit : et vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem. 8. Domum quoque regis, et domum vulgi succenderunt Chaldæi igni, et murum Jerusalem

(2) Juxta divisionem a nobis post multos Interpretes doptatam, et quam ration magis consentaneam judica-

mus, hoc capite absolvitur prima pars generalis prophetiarum Jeremias.

subverterunt. 9. Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, et perfugas, qui transfugerant ad eum, et superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem. 10. Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Juda : et dedit eis vineas et cisternas in die illa. 11. Præcepit autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militum, dicens : 12. Tolle illum, et pone super eum oculos tuos, nihilque ei malis facias : sed, ut voluerit, sic facias ei. 13. Misit ergo Nabuzardan princeps militiae, et Nabusezban, et Rabsares, et Neregel, et Sereser, et Rebmag, et omnes optimates regis Babylonis, 14. miserunt, et tulerunt Jeremiam de vestibulo carceris, et tradiderunt eum Godolice filio Ahicam : filii Saphan, ut intraret in domum, et habitaret in populo. 15. Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini, cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens : 16. Vade, et dic Abdemelech Æthiopi, dicens : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, et non in bonum : et eruit in conspectu tuo in die illa. 17. Et liberabo te in die illa, ait Dominus : et non traderis in manus virorum, quos tu formidas : 18. Sed eruens liberabo te, et gladio non cades : sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

4. VENIT NABUCHODONOSOR ; — sed durante obsidione per octodecim menses, secessit Epiphaniam urbem Syriæ amoenissimam ; unde eo ductus est ad ipsum Sedecias, ibique, trucidatis ejus filiis, excœcatus est, *IV Reg.* xxv, 6.

2. QUINTA MENSIS. — Ita legendum cum Hebræo, Septuaginta et Romanis, non *nona mensis*, ut legunt aliqui : tunc ergo capta est urbs ; sed post mensem, scilicet mense quinto, septima die mensis incensa est, ut patet *IV Reg.* xxv, 8. Mensem enim quartum impenderunt Chaldæi in explenda urbe, et perscrutandis Judæis. Hoc est quod prædixit Sophonias, cap. i, 42 : « Scrutabor Jerusalem in lucernis ; » et Josephus, lib. VII *Belli*, xvi et xx, ait Romanos extraxisse Judæos latitantes in sepulcris et cavernis.

APERTA EST CIVITAS. — Hebræice *רופת חב* *hob-* *hoi*, id est rupta est urbs, id est urbis muri, ita ut per rupturam hanc urbem invaserint et occurrant Chaldæi. Rupta, inquam, est crebris ictibus arietum, quos Chaldæi in muros intorquebant. Ita Abulensis et Vatablus, licet Cajetanus, *IV Reg.* xxv, velit ruptum esse murum a Sedecia et civibus, ut viam sibi aperirent ad fugam longæ famis et belli.

3. SEDERUNT IN PORTA MEDIA. — occupaverunt portam mediam, scilicet quæ erat inter duas portas, puta inter portam muri extimi et portam templi. Cingebatur enim urbs duobus muris, et Chaldæi per primum penetrarant ad portam secundam, quæ erat inter portam primi, et portam templi. Ita Maldonatus.

SERESER. — Putat Vatablus quædam horum nomina esse officiorum, ut quæ incipiunt a *rab* vel *ser*, id est dominus, ut *primus* fuerit *Neregel Sereser*, id est Neregel, qui est dominus vel preceptor thesaurorum : *otsar* enim etiam hebræice thesaurum significat, *sar* vel *ser* vel *sir* dominum ; *ecundus*, *Semegarnabu Seresachim*, id est Semegar-

nabu, qui erat prefectus unguentariorum, et idem erat *Rabsares*, id est, prefectus eunuchorum ; *tertius*, *Neregel*, qui erat princeps thesauri æque ac *primus*, et idem erat *Rebmag*, id est princeps liquoris : ut topologicæ videas, qui sint qui sacram urbem et templum profanant, videlicet præfecti delictis hujus mundi ; et in his principatum gerentes. Verum alii accipiunt hæc nomina ut propria : possunt tamen utroque modo accipi, scilicet ut propria ex officio, vel officium cuiusque significantia, ut cum dicimus *Comestabilis*, *Admiralis*, *Marescallus* *Franciae*, etc., eorum principem ex officio designamus et describimus.

4. CUMQUE VIDISSET EOS — non jam ingressos, sed jam ingressuros urbem. Patet *IV Reg.* xxv, 4.

PER VIAM HORTI REGIS. — Hortus regis erat inter duos muros urbis jam dictos, perque portam horti quæ videtur fuisse in muro extimo urbis, rex aufugit.

5. PERSECUTUS EST ACUTUS EOS EXERCITUS CHALDÆORUM, — qui ex excubiis vel civium, aut transfugarum indicio, eum fugisse cognoverant.

Tradit, vel potius fabulatur R. Salomon, Sedeciam cum suis fugisse per subterraneam quandam viam, quæ ab urbe longe extra urbem producebatur : ubi alterum erat ostium, per quod in apertum campum egrediebatur. Cum autem Deus eum jam Chaldæorum servituti et Iudibrio devovisset, excitasse ex mediis eorum castris sylvestrem capram, quæ fuga supra terram eodem spatio, quod subter Sedeciam cum suis, ferebatur ; quæ contenta fuga ad alterum usque speluncæ ostium eodem tempore ad illud pervent, quo ex lateribus emergebat rex, atque ita eum a Chaldæis venatoribus captum fuisse. Hæc R. Salomon, quæ fusc refellit Abulensis, lib. IV. *Reg.* cap. xxv, *Quest.* XLIX, et Lyranus ibidem. Atque, ut alia taceam, satis ea refellit Scriptura. quæ

dicit Chaldeos, cognita fuga Sedecia, cum insectos esse; ac disertè Josephus, lib. X *Antiq.* xi, ubi asserit Chaldeos fugam regis cognovisse ex perfurum indicio.

REBLATHA. — Est provincia Syria, in qua erat urbs Emath Minor, quae postea Epiphania est dicta ab Antiocho Epiphane. Ita S. Hieronymus in *Amos* vi, 2. Ibi ergo consedit Nabuchodonosor, ut eminus spectaret belli Judaici successum, ac vicinior esset Chaldaei, indeque suis contra Judaeos subsidia submitteret.

Nota: Sedecias a Nabuchodonosore est excoecatus Epiphaniae, et quasi fera cavens inclusus, ductus est Babylonem, eamque ingressus, licet non videret, quia jam excoecatus erat, ut praedixerat Ezechiel cap. xii, 13.

LOCUTUS EST AD REM JUDICIA. — id est, Nabuchodonosor acriter et juste pro meritis Sedeciam infidelitatis et ingratitude arguit, scilicet quod a se constitutus rex pro Joachin, fedus secum initum violasset. Ita Theodoretus, Josephus et alii. Addit Lyranus Sedeciam per Deum jurasse fidelitatem Nabuchodonosori, qui proinde pro Mathania vocavit eum Sedeciam, id est justitiam Dei, ut eum nomine suo moneret, de fide et justitia sancte et constanter servanda, quodque non tantum sibi, sed et Deo esset injurius, perditus et perjurus, si eam violaret. Hoc ergo ei exprobravit Nabuchodonosor. Hinc primum in oculis ejus filios occidit: deinde oculos illi ademit, quibus suspiciens in caelum Deum in testem suae fidelitatis invocaverat, et quia caeca suorum consilia secutus erat, eum excoecavit. Pupugit hoc probrum Judaeis: quocirca annum indixerunt jejunium die sexto octavi mensis, puta octobris, ob excoecatum Sedeciam, ut patet ex Menologio Hebraeo.

Tropologicae B. Petrus Damianus, lib. II, epist. 4 *ad Hildebrandum*, qui postea Pontifex, dictus est Gregorius VII: « Babylonis rex, inquit, est antiquus hostis, possessor intimae confusionis, qui prius filios ante inventus oculos trucidat: quia saepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse qui captus est, dolens cernat. Inde Sedecia oculos emittit: quia malignus spiritus subducit prius bonis operibus, post intelligentiae lumen tollit. Id Sedecias patitur in Reblatha, quae interpretatur *multa haec*. Et namque rationis lumen merito clauditur, qui sancte quietis rigore postposito, per negotia mundana raptatur, eum contempto uno, per multa vagus et impatiens animus dissipatur. »

8. **DOMUS VULGI.** — domus vulgares sive populari. Ita Vatablus. Aut potius domus vulgi erat domus publica, in qua celebrabantur publici iudi, nuptiae, convivia, jactationes, etc. Ita Adrichomius et ex eo Sanchez.

9. **SEPERELUS** — Judaeos, qui supererant gladio, fami et pesti. Melius Sanchez censet hic ponendos Judaeorum classes, quae abductae sunt in Babylonem: *prima* reliquiarum populi, qui cladi

superstes in civitate remanserat; *secunda* eorum qui jam ante timentes excidium, transfugerant ad Chaldeos; *tertia* eorum qui belli tempore ad arma inepti, ex urbe emissi, vel non ferentes belli strepitum sponte exeuntes, in locis vicinis degebant: hi vocantur *superflui vulgi*.

MAGISTER MILITUM. — Hebraice מַגִּיד הַמִּלְחָמָה *magid hammilchama*, quod Septuaginta vertunt, *ἐξερμηνεύει*, id est *praefectus coquerum*, quia erat praefectus culinae regiae, ait Theodoretus. Pachinus vertit, *praefectus lanionum*; Vatablus, *praefectus oeciorum aut rerum capitalium*; sed apertissime Josephus vertit, *praefectum militum*. Ad verbum *magid hammilchama* idem est quod princeps maclantium, quales sunt, primo, laniones; secundo, coci; tertio, milites: illudque tertium optime hic congruit, agitur enim de bello; fieri tamen potuit ut idem Nabuzardan esset et praefectus militum et oecionum, sive *mayordomo*, ut vulgo dicimus, qui praest culinae. Unde S. Gregorius mystica per eum intelligit gulam et gulosos.

10. **ET CISTERNAS.** — id est agros aut hortos, qui ex cisternis irrigari poterant. Ita Hebraeus, Septuaginta et alii. Has enim Judaei effodiabant, ut in his aquam, cujus inopia laborabant, colligerent. Hos ergo pauperes in Judea reliquit Nabuzardan, eisque agros et vineas divitum attribuit, ut eos colerent, indeque vectigal Chaldaeis penderent. Inter hos pauperes relictos quoque fuisse Rechabitas, censent Historia Scholastica et Abulensis, lib. IV *Regum* xxy, *Quest.* XIX, qui et testem citat Josephum.

12. **PONE SUPRA EUM OCVLOS.** — fave illi, curam illius habe, prospice illi.

14. **GONOLIE.** — Erat hic vir primarius Judaeus, qui ad Chaldeos ante captam urbem juxta monita Jeremiae transfugerat; unde ab eis Judaeis prepositus fuit, sed mox a Judaeis amittis occisus.

Ut intraret in domum, et habitaret in populo, — ut libere versaretur in medio populi et domo sua. Nota: Jeremia a suis neci destinatus, sed a Chaldaeis susceptus, typus fuit Christi, quem Judaei occiderunt, sed Gentibus susceperunt.

16. **DIC ADDEHELEN.** — qui liberavit Jeremiam e laeo, cap. xxxviii, 12, cujus misericordiae mercedem ab eo recipit.

Et erunt (scilicet sermones, id est oracula mea de excidio Jerusalem) in conspectu tuo, — q. d. Videbis et intueberis re ipsa cladem quam ego minatus sum urbi.

Nota: Lib. II *Machab.* ii, citantur commentarii sive descriptiones Jeremiae, quibus ipse conscripsit ea quae statim post eversam urbem evenerunt, antequam populus captivus in Babylonem abduceretur, scilicet *prima*, de legibus quas Jeremiae populo in Babylone commoratura praescripsit; *secunda*, de igne perpetuo quem sacerdotes de altari sublaetum in ignoto puteo absconderunt, quem postea nepotes e Babylone redeuntes re-

quirentes, non ignem, sed aquam crassam invenierunt, quae in victimas effusa miraculo versa est in ignem, uti dicitur lib. II *Machab.* i, 21 et seq.; *tertia*, de tabernaculo, arca federis et altari incensi, quae te ramiis ex urbe extulit, spositisque in specum montis Nebo, dicens: « Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, » etc.

Inter hoc cap. quam fides etiam hosti sit servanda, quamque ejus violatae vindex sit Deus. Sedecias enim se suamque stirpem ac regnum everit, quia fidem Chaldaeo datam sefellit, ut patet vers. 5. Sic familia Saul suspensa et exsincta est ob Gabaonitas, quibus licet fraudulentis Josue fidem dederat et servaverat, ab eo caesos, I *Reg.* cap. xxi.

Accipe similia, sed rara, omnium etatum et gentium exempla, a Deo fidei vindice edita.

Anno Domini 776, Saxones iterum Carolo Magno ruptis sacramentis rebellaverunt, capto Eresburgo castro. Sed, cum ulterius bellum parant, apparuit gloria (*gladius* legunt alii) dei supra ecclesiam, videntibus cunctis, ex quibus multi manent adhuc, qui dicunt vidisse se instar duorum scutorum colore rubeo flammantium, et sese agitantium super ipsam ecclesiam. Cum hoc signum viderent Pagani, qui a foris erant, statim confusi sunt, et magno timore perterriti, fugere coeperunt ad castra, et omnis multitudo eorum fugam arripens, alii ab aliis invicem interficiebantur, et qui retro respiciebant, propter pavorem ab antecedentibus lanceis confodiebantur, et diversos ictus inter se perpepsi sunt omnes, et divina ultione vindicati.

Quare animati Franel persecuti sunt Saxones, eosque interfecerunt usque ad flumen Lippian. Ita ex *Annal. Franc.* Baronius, tom. IX *Annal.* ad annum Domini 776.

Justinus Imperator, cum bellum contra Persas gereret, Hannos gentem bellicosam armorum socios sibi adungere cupiens, auxilium ab eorum rege petiit: qui, acceptis stipendiis et muneribus ab Imperatore submissis, opem promisit; sed, cum a Persa etiam Hunorum rex ad amicitiam societatemque coeundam, et communiter inferenda invitaretur, ad illum adit spe majoris commodi incitatus. Hoc ubi percepit Justinus, Persarum regem de re tota certiore factum, ne barbari promisso fideret, commonefecit. Persae, veritate facti diligenter investigata comperit, regem ejusque milites interficere jussit; il-

lum, ut hominem perfidiosissimum; istos, ut socios consciosque perjurii. Ita Joannes Zonara, V part. *Annal. Constantin.* in *Justino*.

Compositis inter regem Uladislavum et Amu, them Tauricarum Imperatorem rebus omnibus, rex Hungariae, violato federe, prior in Turca a bellum movit, inloque praesto, Turca, cum suis in pugna non sine magna caede fugari conspiceretur, ad expianda fidei violatae piacula, ad ulciscendam christianorum perfidiam, et ad vindicandum jus rescisso pacis, depromptum e sinu codicem initi sanctissime federis explicat, intentisque in caelum oculis: « Haec sunt, inquit, Ios Christe, federa, quae christianis tui mecum peroresore, per nomen tuum sancte juraverunt, datamque sub nomine tuo fidem violarunt, perfida Deum suum abnegarunt: nunc, Christe, si Deus es (ut aiunt), et nos hallucinamus, his mensurae injurias, te queso, ulciscere: tui, qui sanctum tuum nomen nondum agnovere, violatae fidei penas ostende. » Vix haec dixerat, qui ultimum in se impotum expectabat, cum praellum quod anceps ad dubium diu fuerat, inclinare cepit: nam camolorum onerariarum intervenit a caede ad praedam Hungari animos converterant. Tandem, trucidato rege Uladislavo, Hungari in fugam coniecti, nobilium victoriam Amurathi reliquerunt. Ita Antonius Bonfinus, lib. XXV *De Rebus Hungar.* dec. 3, et *Chron. general. Hispan.* part. IV. Plura vide apud Fulgosium, lib. VI, et P. Ribadeneyram, lib. II *De Principe Christ.* cap. xv et xvi. Vere ergo dixit Seneca in *Thyeste*:

Ubi non est pudor,
Nec cura juris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est.

Ubi vero haec adsunt, regnum licet debile, stabile evadit. Sano Romani fide, quam tam hostibus quam amicis jugiter integram praestabant, omnes gentes ad se traxerunt. Celebre inter alios fuit exemplum M. Atilii Reguli consulis, qui post multas de Pennis victorias et triumphos, arte Xanthippi captus, in carcerem missus, legatus de permittendis captivis Romam missus, dato iuramento, ut, si non impetrasset, ita demum rediret: in senatu conditionem dissuasit, rejectisque a se conjugo et liberis, Carthaginem regressus est: ubi in arcem ligneam conjecit, clavibus introrsum adactis, vigiliis ac puncturis excruciatum duram mortem subire maluit, quam fidem h datam fallere. Ita Plinius, lib. *De Virtu illustri*